

DEJSTVA POMORSKIH SNAGA U POZADINI NEPRIJATELJA

Dejstva u pozadini neprijatelja danas su predmet opšteg interesovanja u svim armijama. Smatraju se važnom komponentom u razmatranjima i pripremama za eventualan budući rat, na osnovu čega se može zaključiti da će sve armije nastojati da razvijaju ova dejstva u što je moguće većem obimu. Na njih naročito mogu računati zemlje čije bi oružane snage u slučaju agresije vodile rat na vlastitoj teritoriji, u ulozi branioca nezavisnosti i slobode svog naroda.

Nastupajući nadmoćnijim snagama, armija agresora može privremeno okupirati deo, a u određenim ratnim uslovima i čitavu državnu teritoriju branioca. Ukoliko je u pitanju zemlja koja ima izlaz na more, agresor može ovladati delom obale i otoka, obalnim morem i međuotočnim akvatorijem ili pak čitavom obalom i obalnim morem branioca. Napadač će nastojati da osvojena područja odmah organizuje kao deo operativne osnovice za daljnja kopnena, pomorska i vazдушna dejstva i kao pozadinu svojih snaga. Istovremeno, on će težiti ostvarenju određenih političkih i ekonomskih ciljeva (stvaranju okupatorske i kvislinške vlasti, korišćenju privrednih kapaciteta u svoje ratne svrhe i sl.).

Branilac će, svakako, tražiti načina da se suprotstavi ovakvim ciljevima agresora na okupiranom području, po-

red ostalog, težeći da organizuje i dejstva u pozadini neprijateljevih snaga. To će biti prvenstveno kopnena, ali takođe i određena pomorska dejstva na području okupirane obale i otoka — na obalnom moru i međuotočnom akvatoriju.

Razvijanje obimnijih i značajnijih kopnenih dejstava na domaku mora, na obalnom pojasu, i, naročito, na otocima i otočnom arhipelagu u pozadini neprijatelja, zahtevalo bi i određena pomorska dejstva kao neophodnu dopunu dejstvima kopnenih snaga. Ova pomorska dejstva u pozadini neprijatelja očitovala bi se, pre svega, u prevoženjima i prebacivanjima kopnenih snaga morem, duž obale i među otocima, u eventualnom delimičnom snabdevanju kopnenih jedinica pomorskim putem, a zatim i u neposrednoj i posrednoj podršci i obezbeđenju sa mora, u celini uzevši, u zajedničkim naporima kopnenih i pomorskih snaga da se na okupiranom obalnom i otočnom području što više onemoguće i što uspešnije tuku protivnikove snage.

Ova pomorska dejstva, samostalna ili u tesnom sadejstvu sa kopnenim snagama u pozadini neprijatelja, mogu biti povremena i kratkotrajna, ali i konstantna i dugotrajna, tj. uporna u svom razvijanju i narastanju da bi se pomoću njih pratilo i omogućilo narastanje i razvijanje kopnenih dejstava na obalnom i otočnom području i izvršava'li određeni ratni ciljevi i zadaci na moru.

Ovim je približno i samo u osnovnim crtama opredeljeno opšte mesto i uloga pomorskih dejstava u pozadini neprijatelja, kako u opštem strategijskom okviru u nekim ratnim situacijama, tako i u sklopu opštih, tj. kopnenih dejstava. Iz toga se u osnovi može videti kakva su dejstva u pitanju kad je reč o pomorskim dejstvima u pozadini neprijatelja, iako time ovaj

pojam još uvek nije dovoljno objašnjen.

Kako na moru, u odnosu na raspored i dejstva pomorskih snaga, objasniti termin »pozadina neprijatelja« ili »pozadina fronta«? Na moru, u odnosu na dejstva pomorskih snaga, nema tako izraženog fronta kao na kopnu (iako i tu front više nije tako određen, determinisan kao ranije) i gotovo se ne bi moglo ni govoriti o pomorskim snagama i pomorskim dejstvima »pred frontom« i »pozadi fronta«, tj. u »pozadini neprijatelja«. Front se proteže kopnom do obalnog ruba i preko otoka, a na moru je neodređen i podložan opštim karakteristikama dejstva pomorskih snaga. Kad se na moru govori o »frontu«, misli se, u stvari, na morska područja izrazite prevlasti određenih zaraćenih snaga, i na izvesne, manje-više neodređene granice između tih morskih područja. I tada se pomorske snage ne nalaze neposredno iza te granice, svaka na svojoj strani, nego su duboko raspoređene na području svoje izrazite prevlasti (u vlastitom obalnom i otočnom akvatorijumu) i to, uglavnom, ukoliko dublje, utoliko jače i značajnije snage. Iz toga bi proizilazilo da u načelu ne postoji nikakva »pozadina« neprijatelja, kad je reč o pomorskim snagama i njihovom rasporedu u odnosu na »front« na moru, kako smo ga napred okarakterisali. Međutim, u obalnom moru, naročito kad se u blizini vlastite obale nalaze grupe i arhipelazi otoka i kad postoje manja unutrašnja mora i razgranat međuotočni akvatorij, oyladavanje delom nacionalne obale i otočnim grupama od strane napadača određice i na moru tzv. front, a time i njegovu pozadinu, tj. s jedne strane, neokupirani a, s druge, okupirani deo otoka i obale, obalnog mora i međuotočnog akvatorija, na kojem će biti široko raspoređene raspoložive pomorske, kao i kopnene snage, baze i rezerve raznih ratnih kapacite-

ta, što je u ovom razmatranju nazvano pozadina neprijatelja.

Dejstva na otvorenom moru, pa makar i na prilazima i morskim putevima koji izvode u okupirano obalno područje, načelno se ne bi mogla nazvati dejstvima u pozadini neprijatelja, jer su to dejstva, po uslovima izvođenja i po svom karakteru uopšte, jednaka svim ostalim dejstvima na otvorenom moru, a otvoreno more se ne može smatrati ničijom pozadinom.

Na tuđoj obali, tj. u obalnom moru uz nacionalnu obalu protivnika, stalna dejstva ovog karaktera teže su ostvarljiva, izuzev određenih kratkotrajnih i povremenih akcija koje mogu imati karakter pojedinačnih napada ili prepada.

Potrebno je još objasniti u čemu su posebnosti tih dejstava u odnosu na sva ostala pomorska dejstva. Pomorske snage i jedne i druge zaraćene strane, kao što se iz prednjeg moglo zaključiti, ne bi dejstvovale samo na »frontu«, nego će normalne karakteristike njihovih dejstava biti prodori na protivnikov akvatorij, dejstva na njegovim pomorskim komunikacijama, pozadi primorskog krila neprijateljevog fronta u rejonima njegovih pomorskih baza, napadi na njegovu obalu i otoke, itd., kao i protivdejstva u odnosu na ista takva dejstva neprijatelja u svom akvatoriju. Prema tome, jedno od osnovnih obeležja dejstava svih pomorskih snaga je u tome što su to pretežno dejstva u »pozadini neprijatelja«. Zbog toga se postavlja pitanje — da li se dejstva pomorskih snaga u pozadini neprijatelja mogu odvojeno tretirati kao posebna i specifična, kad je dejstvo u pozadini normalno i bitno obeležje upotrebe pomorskih snaga.

Pomorske snage koje dejstvuju u pozadini neprijatelja mogu trajno bazirati na okupiranom obalnom i otočnom području, ali ta činjenica ne mora biti sama za sebe presudna u odnosu

na specijalno tretiranje tih dejstava. Ove pomorske snage mogu kao osnovni oslonac imati baze na neokupiranom akvatoriju, a takođe istovremeno i pomoćne baze na okupiranom području, na koje se u bezbednosnom i materijalno-slabdevačkom pogledu mogu privremeno ili povremeno oslanjati radi kraćeg ili dužeg boravka i dejstva u pozadini neprijatelja. Nadalje, eventualno postojanje jačih kopnenih snaga na okupiranom obalnom pojasu i na otocima, koje u povoljnoj situaciji mogu dostići i operativne razmere (divizije ili korpusi), i čitavih oslobođenih rejonu, kontrolisanih od kopnenih snaga koje dejstvuju u pozadini neprijatelja, iz osnova će menjati ulogu i načine dejstava pomorskih snaga koje dejstvuju u pozadini. Iako deo tih pomorskih snaga može da se u pogledu snabdevanja oslanja na baze na neokupiranom području, čitavo njihovo dejstvo može biti orijentisano u pozadinu glavnog fronta, pri čemu može postojati kopneni pa, u izvesnom smislu, i »pomorski front« u pozadini glavnog fronta neprijatelja.

Pomorska dejstva u pozadini neprijatelja mogu se, dakle, posebno tretirati zbog toga što nije u pitanju samo izvršavanje pojedinih zadataka na okupiranom području, nego organizovanje, stalno postojanje i konstantno razvijanje pomorskog rata u toj pozadini, svim postojećim mogućnostima i najrazličitijim formama, bez obzira na potpuno ili delimično oslanjanje jednog, eventualno i glavnog dela pomorskih snaga na baze izvan okupiranog područja.

Tako shvaćena dejstva pomorskih snaga u pozadini neprijatelja, ne samo što imaju svojih posebnosti, nego mogu predstavljati i specifičan oblik rata na moru, odnosno mogu ratu na moru u celini dati poseban oblik, što čitavom pitanju daje mnogo veću širinu i težinu.

Specifičnosti tih dejstava su mnogo šire od samog problema baziranja snaga; neke od osnovnih mogu biti sledeće:

Značajniji razvoj dejstava u pozadini moguć je samo u određenim opštim i posebnim uslovima na kopneno-pomorskom vojištu.

Način dejstva snaga u pozadini ima mnogo specifičnosti u taktici, počev od toga da to mogu biti sitna taktička dejstva kojima se, kad su masovna po broju i intenzitetu, mogu postići i krupni operativni rezultati, po specifičnosti u samom načinu borbe u odnosu na ostala pomorska dejstva.

Dejstva u pozadini zahtevaju mnogo tešnje i neposrednije sadejstvo sa kopnenim snagama na obali i otocima, nego ostala pomorska dejstva, što ide do organizacijskog i taktičko-operativnog jedinstva kopnenih i pomorskih snaga.

U organizovanju pomorskih snaga za dejstva u pozadini neprijatelja ima mnogo posebnog u odnosu na ostale snage.

Problemi baziranja, tj. obezbeđenja i snabdevanja snaga van borbe, pogotovo bi se rešavali na poseban način.

Razvoj tih dejstava zahteva rešavanje mnogobrojnih drugih problema na drugačiji način nego kod ostalih pomorskih snaga i dejstava. To su problemi komandovanja, veze, popune mornarskim i rukovodećim kadrom, odnosa prema stanovništvu i saradnje s njim i mnogi drugi.

Puteve, opseg i dostignuća, razvoja tih dejstava nemoguće je predvideti. On je pun nepoznatih mogućnosti, kao i skrivenih opasnosti i nemogućnosti, koje će organizator i svi sprovodioci morati da otkrivaju u najrazličitijim i često teškim operativno-taktičkim uslovima i varijantama ratne situacije na pomorsko-kopnenom vojištu itd.

Ovakvo gledanje na pomorska dejstva u pozadini neprijatelja svakako

potiče iz iskustva našeg narodnooslobodilačkog rata na moru 1941—1945, koji predstavlja poseban, partizanski oblik tog rata te stoga može biti osnova za daljnju nadgradnju naših pogleda i pronalaženje novih, još širih mogućnosti za razvijanje oblika rata na moru u eventualnom budućem sukobu, u određenim varijantama ratne situacije.

Dejstva pomorskih snaga u pozadini neprijatelja mogu, dakle, biti kompleksno područje za izučavanje i studiju, za otkrivanje i rešavanje niza mogućnosti i problema u vezi s njihovim pripremama i izvođenjem, što može biti interesantno za male zemlje sa nacionalnom obalom i otočnim arhipelagom, spremne na odlučnu i do kraja požrtvovanu odbranu slobode svog mora i svojih obala u slučaju rata i agresije.¹

O USLOVIMA POGODNIM ZA RAZVOJ POMORSKIH DEJSTAVA U POZADINI NEPRIJATELJA

Jedna od osobenosti dejstava u pozadini neprijatelja je u tome što za njihov značajniji razvoj treba da postoje odgovarajući uslovi. Tih uslova, sa različitim uticajem, može da se pretpostavi više; neke od njih treba podrazumevati kao postojeće, ukoliko su ta dejstva uopšte usvojena kao mogućna i potrebna. Takvi su, na primer, uslovi da je izvršena agresija na jednu pomorsku zemlju, da je agresor ovladao delom ili celom obalom i otocima, da postoji bezrezervna spremnost rukovodstva i naroda da do kraja brane slobodu svoje zemlje, mora i obala, da

¹ U do sada izloženom načelno su opredeljena pomorska dejstva u pozadini neprijatelja. U daljnjem razmatranju biće obrađeni opšti uslovi i mogućnosti, kao i neki glavni problemi tih dejstava. Međutim, i to razmatranje će biti načelno, bez ulazanja u detaljniju obradu pojedinih pitanja. U jednom članku drukčije nije ni moguće tretirati tako kompleksna dejstva, jer svako pitanje, možda i svaki detalj može da bude predmet posebne studije, kad bi mu se konkretnije prišlo.

je izgrađena odgovarajuća ratna doktrina itd.

Pored takvih, najopštijih uslova, osnovni uticajni uslovi koje pruža samo pomorsko vojište i koji mogu davati opšta obeležja dejstvima pomorskih snaga u pozadini, mogu se svrstati po sledećem: geografski uslovi, demografski i politički uslovi, vremenski uslovi (u odnosu na vreme kao trajanje i kao atmosferske prilike), materijalno-tehnički uslovi, zatim ratna i operativno-taktička situacija na kopneno-pomorskom vojištu, postojanje kopnenih snaga i dejstava u pozadini neprijatelja na obali i otocima i dr.

Geografski uslovi na pomorskom vojištu uticali bi na mogućnosti razvoja, intenzitet i način dejstava pomorskih snaga u pozadini neprijatelja. Tako, razuđenost obale utiče daleko povoljnije nego ravna i plitka obala, bez otoka, zaliva, unutrašnjih mora itd. Na bogatije razuđenim obalama, naročito povoljno na razvoj tih dejstava mogu uticati sledeći hidrogeografski elementi:

— velik broj malih i većih otoka relativno blizu obale i u međusobnoj blizini, u manjim ili većim grupama ili otočnim lancima;

— postojanje mnogobrojnih manjih i većih zaliva, uvala i draga na kopnu i otocima, uvučenih i prikrivenih, međusobno povezanih ili razdvojenih uskim i širim morskim prolazima, odnosno rtovima;

— veći broj uskih i širih morskih kanala, prolaza, plovnih puteva ili unutrašnjih mora između otoka i između otoka i obale, međusobno povezanih i prirodno prikrivenih otocima, odnosno rtovima;

— ispresecan i strm ili krševit reljef obale i otoka sa mnoštvom zaklonjenih mesta, mrtvih uglova, useka, špilja, i dr., eventualno potpuno ili delimično prekriven vegetacijom i šumama;

— dubine uz obalu i otoke koje pružaju mogućnost plovidbe u neposrednoj njihovoj blizini;

— naseljenost obale i otoka, mala ili veća naselja (grupe kuća i sela), bez većih koncentracija stanovništva (izuzev gradova koji bi se takođe delimično rasuli na širim područjima zbog atomskih dejstava, eventualnog terora i drugih mera agresora);

— privredni izvori za snabdevanje i zbrinjavanje, naročito ako su usitnjeni i rastureni, kao što su razbacana polja i zemljoradnja, nekoncentrisan i razbacan ribolov, sitni rastureni tehnički, sanitetski i drugi kapaciteti (radionice, centrale, mala brodogradilišta, ambulante itd.), sitan i razbacan lokalni pomorski saobraćaj, sa velikim brojem malih plovnih objekata duž čitave obale i otoka i dr.

Mnogobrojni su povoljni uticaji koje ovakvi ili slični opštegeografski uslovi pružaju za razvoj dejstava u pozadini neprijatelja na moru. Oni bi omogućili korišćenje mnogobrojnih malih plovnih objekata u borbene i druge svrhe, prikriven manevar snagama i sredstvima, masovna sitna dejstva na većim prostranstvima, izbegavanje odlučujućih sukoba sa nadmoćnijim snagama neprijatelja, razvijanje svih oblika dejstava na moru, njihovo međusobno kombinovanje i sadejstvo sa kopnenim snagama na obali i otocima, stvaranje i prikrivanje materijalnih rezervi za pothranjivanje i zbrinjavanje snaga itd.

S druge strane, ovakvi i slični geografski uslovi stvorili bi agresoru, koji bi okupirao deo obale i otoka, teške i ponekad nerešive probleme. Oni bi onemogućili kompletnu kontrolu većeg područja obale, otoka, i dužobalnog morskog pojasa, a za bilo kakvu kontrolu zahtevali bi mnogobrojne pomorske i kopnene snage. Upotreba većih i tehnički savršenijih plovnih objekata, kao i većih plovnih sastava, u

ovakvim uslovima je otežana, a u pojedinim rejonima i nemoguća.

Geografski uslovi navedeni kao primer najčešće nisu i ne moraju biti podjednaki na čitavom obalnom pojasu, o čemu bi se pri organizovanju i rukovođenju dejstvima u pozadini moralo voditi računa, te na određenim rejonima, prema vladajućim uslovima, primeniti i odgovarajuće forme i oblike dejstava.

Uticao je geografskih uslova može se na još mnogo načina ispoljiti. Na primer, veće ili manje prostranstvo okupiranog dela obale, otoka i obalnog mora takođe bi povoljno, odnosno nepovoljno, uticalo na mogućnosti razvoja pomorskih dejstava u pozadini. Ili, na primer, veća ili manja prostorna udaljenost nacionalne obale agresora i njegovih osnovnih nacionalnih pomorskih, industrijskih izvora i baza svakako bi povoljno, odnosno nepovoljno, uticala na te mogućnosti, itd.

Demografske i političke uslove možda neopravdano izdvajamo iz opštih geografskih uslova ali je to učinjeno zbog njihovog velikog značaja i uticaja na mogućnosti razvoja pomorskih dejstava u pozadini neprijatelja.

Naseljenost okupirane obale i otoka i broj stanovništva treba da obezbede izvore za popunu pomorskih i kopnenih snaga u pozadini neprijatelja u dugotrajnom ratu, a takođe i neophodnu saradnju stanovništva. U uslovima savremenog atomskog i totalnog rata to je pogotovo neophodan uslov za dugotrajna dejstva. Zbog toga je, takođe, potrebno od samog početka i u toku ratnih dejstava preduzimati mere za čuvanje stanovništva od uništavanja atomskim i drugim sredstvima, naročito u gradovima, kao i od terora, represalija, iseljavanja i drugih mera okupatora.

Veća brojnost i širi raspored stanovništva uticali bi i na to, da okupator ne bi bio u mogućnosti da pre-

duzima neka obimnija iseljavanja i ispražnjavanja čitavih područja. To bi verovatno tehnički bilo teško izvodljivo, a osim toga, na eventualno ispražnjenim rejonima, agresor bi svoje kopnene i pomorske snage ogolio i time izložio većoj opasnosti od ABH dejstava branioca.

Sastav i osobine stanovništva na okupiranom delu vojišta takođe su vrlo značajni, pri čemu naročitu ulogu igraju nacionalne borbene tradicije, stvorene kroz istoriju, i ljubav prema moru i rodnom kraju. Osim toga, značajna je i socijalna struktura stanovništva, a naročito upućenost na more, vičnost pomorstvu i zbog toga poznavanje mora, obale i otoka, profesionalna umešnost u plovidbi, poznavanje brodova i dr., što može dati dovoljan broj osposobljenih boraca (ribari, pomorci, ronjoci, sportisti, tehničari, majstori itd.).

U povoljne političke uslove spadala bi, pre svega, spremnost, po mogućstvu, celokupnog stanovništva na borbu i žrtve za nacionalnu slobodu, kao rezultat političkih i klasnih stremljenja, zatim mržnja prema agresoru i okupatoru, popularnost mornarice i vojske i povezanost naroda sa armijom i mornaricom, popularnost mera i poteza političkog i vojnog rukovodstva u toku rata, poznavanje vojnopomorske doktrine, vera u vlastite mogućnosti i mnogi drugi faktori. Ne treba ni pominjati da od osnovnih političkih uslova neodvojivo zavise mogućnosti šireg razvoja otpora i borbe u pozadini neprijatelja. Zbog toga je od izvanrednog značaja ne samo postojanje fundamentalnih klasnih i političkih uslova, nego i planiranje i preduzimanje mera u okviru psihološkog rata koji bi se i u pozadini neprijatelja vodio protiv odgovarajuće aktivnosti agresora.

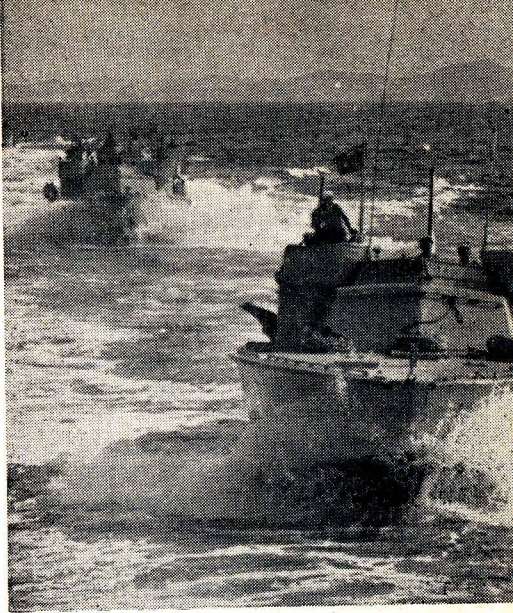
Uticao je vremena na razvoj pomorskih dejstava u pozadini neprijatelja može se ispoljiti u smislu trajanja određene ratne situacije, jer se ona ne

moгу razviti i dati značajnije rezultate za kratko vreme. Dužina trajanja ratne situacije, pogodne za razvoj dejstava u pozadini neprijatelja, u izvesnom smislu je i uslov za njihov širi razvoj.

Atmosferski i hidrometeorološki uslovi na pomorskom vojištu takođe mogu uticati na razvoj pomorskih dejstava u pozadini neprijatelja. To se može ispoljiti u sledećem: koliko u proseku tokom godine ima dana kad je radi vremenskih uslova i teškog mora nemoguće ili jako otežano ploviti manjim brodovima i plovnim sredstvima u priobalnom pojasu; koliki je tokom godine prosek vedrih i jasnih dana i noći, sa dobrom vidljivošću, a koliko vetrovitost, magle i padavine, u proseku, omogućuju prikriveniji manevar; koliko klima (u odnosu na prosečne temperature) smanjuje ili povećava probleme intendantskog zbrinjavanja u odnosu na odeću i zagrevanje prostorija za ljudstvo, kako utiče na rad motora i uređaja itd.

Materijalno-tehnički uslovi na kopneno-pomorskom vojištu neminovno bi znatno uticali na obim, intenzitet i razvoj pomorskih dejstava u pozadini neprijatelja. Borbeni, tehnički, i uopšte materijalni izvori branioca mogu biti različiti, kao i u različitom omeru i odnosu prema borbenim, tehničkim i materijalnim sredstvima agresora, tj. prema onom delu tih sredstava koje agresor može, u datoj opštoj ratnoj situaciji, odvojiti za konkretno kopneno-pomorsko vojište.

Dejstva u pozadini, kao i čitav rat na moru, branilac bi verovatno vodio protiv materijalno i tehnički nadmoćnijeg agresora, što bi i bilo uzrok okupacije dela obale i otoka. To bi stavljalo branioca pred teške probleme i prisililo ga da maksimalno koristi sve postojeće izvore i sredstva, koji u svakom vidu mogu doprineti otporu. Osnovni izvori na koje branilac nor-

malno može računati za pomorska dejstva u pozadini mogu biti sledeći:

— odgovarajući broj manjih brodova i pomoćnih plovnih sredstava iz flotne liste ratne mornarice, zatim raspoloživa sredstva (za artiljerijska, minska, torpedna i druga dejstva, za pomorsku diverziju, sredstva rodova i službi) iz formacijskog sastava i naoružanja ratne mornarice, koji bi bili ostavljeni ili kasnije upotrebljeni na okupiranom području;

— deo materijalnih rezervi u borbenim i drugim sredstvima iz kapaciteta ratne mornarice, kao i deo remontnih, radioničkih, intendantskih i drugih zaliha ratne mornarice, koji bi mogli da se sačuvaju i prebacuju na okupirana područja;

— potreban broj manjih brodova i različitih plovnih sredstava civilne namene, koji se mogu naoružati postojećim borbenim sredstvima ratne mornarice, ili opredeliti za druge, pomoćne ratne svrhe;

— remontni i radionički kapaciteti na obali i otocima, koji bi se mogli rasturiti i prikrivati uz pomoć stanovništva, duž okupiranog obalnog pojasa, kao i deo tih kapaciteta na neokupiranom ili savezničkom akvatoriju;

— mesni izvori snabdevanja od stanovništva (intendantskim, sanitetskim, brodoopremnim i drugim potrebama, kao u izvesnoj meri i gorivima za pokretanje brodova, na okupiranoj teritoriji);

— zaplena određenih borbenih i materijalnih sredstava od neprijatelja, i

— eventualna pomoć od strane saveznika, doturena različitim putevima na okupirana područja.

Od toga koliko bi ovi osnovni materijalno-tehnički izvori mogli biti iskorišćeni, zavisile bi u mnogome i mogućnosti dejstava pomorskih snaga u pozadini neprijatelja. Rešavanje mnogih materijalno-tehničkih problema zahteva i odgovarajuće pripreme od samog početka rata, a takođe i u miru, ako se ovakva dejstva predviđaju kao mogućna i potrebna. Neki osnovni takvi problemi kao što su: organizovanje i priprema sistema tajnog uskladištenja municije, goriva i drugih borbenih potreba duž obalnog pojasa i otoka; rešavanje pitanja tehničkih sredstava za maskiranje brodova i borbenih sredstava, naročito od izviđanja i otkrivanja iz vazduha; razvijanje i modernizovanje borbenih sredstava i pojačavanje vatrene moći malih brodova, prvenstveno modernim raketnim sredstvima; razvijanje proizvodnje i pripreme masovnih modernih tehničkih sredstava za pomorsku diverziju i minska dejstva, i mnogi drugi.

Bez svestranog i blagovremenog rešavanja tih i ostalih materijalno-tehničkih problema, i to kako od samog početka rata, tako i u doba mirnodopske izgradnje ratne mornarice, ne bi se moglo računati na značajniji razvoj pomorskih borbenih dejstava na eventualno okupiranom obalnom pojasu.

Ratna i operativno-taktička situacija na kopneno-pomorskom vojištu, u odnosu na razvoj pomorskih dejstava u pozadini neprijatelja, može biti veoma različita. Evo nekoliko osnovnih ele-

menata operativne situacije koji bi uticali na mogućnosti razvoja i intenzitet pomorskih dejstava u pozadini neprijatelja:

— okupacija samo jednog dela obale i otoka od strane agresora, kad bi drugi deo još relativno duže vreme ili trajno bio u rukama snaga branioca;

— okupacija celokupne obale i područja otoka od strane agresora;

— jačina i sastav pomorskih, vazdušnih i kopnenih snaga agresora na konkretnom vojištu i posebno na okupiranom akvatoriju i njihova aktivnost i protivmere za sprečavanje dejstava u svojoj pozadini;

— pomorske snage branioca i odnos snaga (kako ukupni tako i posebno na okupiranom području);

— pomorske snage i dejstva eventualnih saveznika branioca i uticaj tih dejstava na konkretnom pomorskom vojištu i dr.

Svakako da će jačina, sastav i aktivnost snaga agresora na okupiranom području imati prvorazredan uticaj na mogućnosti i razvoj dejstava u pozadini. U ovom razmatranju, iako se u celini uzimaju u obzir, nisu posebno ili naporedo tretirana protivdejstva snaga agresora na okupiranom području, koje mogu biti različite jačine i sastava i čiji bi zadatak, pored ostalih, bio i sprečavanje dejstava u pozadini.

Ukoliko bi agresor na okupiranom području mogao upotrebiti masovnije odgovarajuće snage i u koliko bi te snage ispoljile veći intenzitet i umešnost u dejstvima, utoliko bi snage branioca u pozadini neprijatelja bile stavljene pred teže probleme u odnosu na svoj opstanak i dejstva na okupiranom području. Jače angažovanje snaga agresora može usloviti smanjenje intenziteta dejstava braniočevih snaga u njegovoj pozadini ili ih privremeno potpuno onemogućiti, odnosno uzrokovati drugačije forme njihovog ispoljavanja

(težište na manjim diverzantskim dejstvima, pojačano dejstvo minama i sl.).

Primeri pomorskih dejstava u pozadini neprijatelja iz istorije, a prvenstveno našeg narodnooslobodilačkog rata na moru 1941—45, mogu poslužiti kao izvesno merilo i potvrda o mogućnosti dejstava u pozadini neprijatelja na moru i u težoj ratnoj i operativnoj situaciji.

Postojanje i dejstvo kopnenih snaga na obali i otocima u pozadini neprijatelja, kao i snaga u dubini teritorije, presudno bi uticali na stvaranje i razvoj pomorskih dejstava. Bez postojanja i dejstava ovih kopnenih snaga verovatno se ne bi mogla razviti ni pomorska dejstva.

Jedna od bitnih osobenosti pomorskih dejstava u pozadini neprijatelja baš je nerazdvojna saradnja i sadejstvo sa kopnenim snagama na obali i otocima. Ta saradnja bila bi posredna kad bi i jedne i druge snage svojim samostalnim dejstvima indirektnim sadejstvom omogućavale ostvarenje opštih operativnih ciljeva i zadataka na okupiranom području. Ona bi isto tako morala biti i neposredna, u zajedničkim akcijama i stalnoj borbi za opstanak i jednih i drugih snaga na okupiranom području i za izvršenje drugih operativnih i taktičkih ciljeva i zadataka. Tako neophodna i svakodnevna saradnja može dovesti do integracije kopnenih i pomorskih snaga koje dejstvuju na okupiranom području, tj. da se pojedinim pomorskim jedinicama i komandama za duže ili kraće vreme potčine izvesne kopnene jedinice, i obratno.

OBJEKTI I CILJEVI DEJSTAVA

Po ovladavanju delom braničevog obalnog pojasa, područjem otoka i akvatorijem, agresor će normalno odmah pristupiti organizovanju okupacije i iskorišćavanju okupiranog područja za dalje vođenje rata protiv oružanih

snaga i teritorije branioca i protiv njegovih eventualnih saveznika. Kao osnovne zadatke i aktivnosti snaga agresora na okupiranom području možemo pretpostaviti, između ostalog, sledeće: pothranjivanje svojih snaga na kopnenom frontu intenzivnim prevoženjem i saobraćajem na okupiranom akvatoriju — na svim komunikacijama, dužobalnim i prekomorskim; organizovanje garnizona okupacije i raspored posadnih snaga na obali i otocima i pomorskih snaga radi kontrole okupiranog područja; obezbeđenje saobraćaja za svoje ratne svrhe; korišćenje privrednih, naročito sirovinskih, industrijskih i drugih kapaciteta na okupiranom području za vlastite ratne svrhe; stvaranje kvislinške vlasti.

U odnosu na dejstva svojih pomorskih i drugih snaga, agresor će verovatno koristiti zauzeto područje obalnog mora kao operativnu osnovicu za podršku primorskog krila svojih kopnenih snaga na frontu, za desantna dejstva s te osnovice radi daljeg zauzimanja otoka i obale, za obezbeđenje svog prekomorskog i dužobalnog saobraćaja, za dejstva protiv pomorskih snaga branioca i eventualna dejstva protiv pomorskih snaga njegovih saveznika.

Na osnovu toga, moguće je uočiti objekte dejstva pomorskih snaga branioca u pozadini neprijatelja. Oni mogu biti različiti i mnogobrojni, što će zavisiti od situacije na vojištu, a pre svega od realnih mogućnosti tih snaga. Osnovni objekat dejstava, kojem će težiti pomorske snage u pozadini neprijatelja, bio bi, najverovatnije, pomorski saobraćaj kojim će neprijatelj snabdevati i pothranjivati snage na kopnenom frontu i pomorske i okupacione snage, kao i saobraćaj koji će se na okupiranom području odvijati u okviru korišćenja privrednih kapaciteta.

Iako bi posedovao velike brodove i jaku flotu, agresor bi bio prisiljen da

u obalnom moru primeni rastresit saobraćaj malim brodovima, kako bi smanjio opasnost od atomskih udara i izbegao veće gubitke u ljudstvu i materijalu. Zbog toga će biti prisiljen da izbegava velike luke i velike brodove i da rastrese svoj saobraćaj, kao i mesta i postrojenja za ukrcavanje i iskrcavanje. Takav saobraćaj bi pomorske snage branioca na okupiranom području mogle utoliko lakše i efikasnije napadati; one će tu naći velik broj objekata za napade, kao što su transportni brodovi u vožnji, u lukama i na sidrištima, lučka postrojenja, snage za obezbeđenje saobraćaja itd.

Osim toga, ovisno o svojim mogućnostima, snage u pozadini mogu napadati razne druge objekte na moru, obalnom rubu i na otocima, a pre svega neprijateljeve pomorske borbene snage. Kada se uzmu u obzir zajednička dejstva pomorskih snaga i kopnenih jedinica u pozadini neprijatelja, tada će se i broj i vrste objekata napada znatno proširiti sa obalnog ruba u određenu dubinu otoka i obale.

Opšti ciljevi dejstva pomorskih snaga u pozadini neprijatelja mogu biti različiti i zavisice od opšte i posebne situacije, neprijateljevih snaga i njihove aktivnosti, pomorskih snaga u pozadini i međusobnog odnosa snaga, zatim od uticaja dejstva glavnih snaga na kopnenom i pomorskom frontu, dejstava eventualnih saveznika i drugih faktora. Bez obzira na kojim opštim ciljevima može u datom periodu biti težište i na njihovu uslovljenost i promenljivost, mogu se navesti neki osnovni ciljevi dejstava pomorskih snaga u pozadini neprijatelja, kao što su:

— ometanje i sprečavanje pothranjivanja i snabdevanja snaga neprijatelja na glavnim kopnenim frontovima, morskim putevima;

— dezorganizovanje i razbijanje sistema okupacije i korišćenja privrednih kapaciteta, ometanje unutrašnjeg

saobraćaja na plovnim putevima i sprečavanje organizovanja kvislinške vlasti;

— slabljenje i vezivanje snaga neprijatelja na okupiranom pomorskom području — nanošenjem gubitaka neprijateljevim pomorskim snagama i uništavanjem njegovih raznih tehničkih i eventualno atomskih postrojenja;

— sadejstvo kopnenim snagama u pozadini neprijatelja, njihovo prevoženje, zajednička dejstva na obali i otocima, obezbeđenje od napada s mora, učešće u oslobođenju i čišćenju obale i otoka od okupatora i dr.

SNAGE, SREDSTVA, OBLICI I NAČIN DEJSTVA

Za dejstva u pozadini neprijatelja dolaze u obzir lake pomorske, tj. obalne snage, jer je i reč o dejstvima uglavnom na obalnom moru. U obzir dolaze površinska, podmornička, pomorsko-diverzantska, minska i druga dejstva. Ona se mogu izvoditi samostalno ili kombinovano, kao i u sadejstvu između pomorskih i kopnenih snaga u neprijateljevoj pozadini na obali i otocima.

Po vrstama borbenih jedinica, snage i sredstva za ta dejstva mogu biti različiti, kao, na primer: razni površinski brodovi i plovna sredstva, podmornice, pomorsko-diverzantske jedinice i sredstva, mine i druga sredstva zaprečavanja na moru, mornarička pešadija (mornaričko-desantne jedinice), mornarička avijacija i dr.

Površinski brodovi lakšeg tipa (počev od razarača pa na niže) mogu se načelno upotrebiti za dejstva u pozadini neprijatelja. To mogu biti: napadi na neprijateljev pomorski saobraćaj — transportne brodove na plovnim putevima, sidrištima i u bazama, napadi na ratne brodove i plovne jedinice na moru, na sidrištima i u bazama, vatreni

napadi na neprijateljeve objekte na obalnom rubu (lučka postrojenja, skladišta, kopnene i druge snage i sredstva, obalske baterije, osmatračke i signalne stanice, ratne svetonike i druge snage i sredstva obezbeđenja obale i dužobalnih plovnih puteva i prolaza, zatim prevoženje i podrška mornaričko-diverzantskih jedinica, prevoženje i podrška jedinica KoV u prepadima na obalne snage i objekte i desantima diverzionog i taktičkog karaktera, prevoženje i podrška mornaričkih diverzantata, obezbeđenje pojedinih rejona slobodne teritorije u pozadini neprijatelja ili pojedinih grupacija kopnenih i drugih snaga od napada neprijatelja sa mora itd. Pored ovih, površinske snage mogu izvršavati i druge, pomoćne zadatke, kao što su: razna prevoženja ljudstva i materijala za potrebe kopnenih ili pomorskih snaga ili za potrebe stanovništva na okupiranom području, održavanje veze između pojedinih rejona okupiranog i neokupiranog područja i između otoka za potrebe kopnenih i pomorskih snaga, održavanje veze i prevoženje materijala između savezničkih i vlastitih baza, snabdevanje jedinica KoV borbenim i drugim potrebama u pozadini neprijatelja, itd. Međutim, uslovi za pojedine klase i tipove brodova, u odnosu na ova dejstva, su različiti, pa će i mogućnosti njihove upotrebe biti različite i uslovljene određenim zahtevima.

Razarači (R) mogu biti uslovno upotrebljeni za ta dejstva zbog svojih taktičko-tehničkih osobina, kao što su: veličina i lako otkrivanje od strane neprijatelja, osetljivost na napade iz vazduha, osetljivost na minsku opasnost, naročito u obalnom području, veći materijalno-tehnički zahtevi (gorivo i borbene potrebe), neophodnost relativno sigurnih baza itd. Zbog toga ovi brodovi mogu biti upućeni u pozadinu neprijatelja, prvenstveno na otvoreno more i na kraće zadatke, a njihov

kraći, a pogotovo duži boravak u toj pozadini, moguć je samo pod izuzetno povoljnim uslovima u pogledu bezbednosti i osiguranja materijalno-tehničkih potreba.

Eskortni brodovi, kao što su eskortni razarači (RE), fregate (FR), korvete (KOR), patrolni brodovi (PBR) i drugi brodovi njima sličnih dimenzija i osobina imaju, uglavnom, iste teškoće koje su navedene za razarače, s tim što im se još pridružuju; manja brzina nedovoljna za brza dejstva i manevar radi izbegavanja udara nadmoćnih snaga neprijatelja, i veća osetljivost na napade neprijateljevih brzih patrolnih snaga (brzih motornih topovnjača i torpednih čamaca). Zbog toga je njihova upotreba za dejstva u pozadini neprijatelja ograničena na područja na kojima vladaju izuzetno povoljni uslovi (postojanje slobodne teritorije, obale i otoka u pozadini neprijatelja, povoljan odnos snaga na moru i dr.).

Torpedni čamci (TČ) i brze motorne topovnjače (MTOP) zbog svojih taktičko-tehničkih osobina podesni su za upotrebu u pozadini neprijatelja i to za ubacivanje na određene zadatke i kraći, a pod izvesnim uslovima i duži boravak na ovom akvatoriju. Za duži ili stalan boravak na okupiranom području ovim brodovima bi moralo biti obezbeđeno: redovno snabdevanje gorivom i borbenim potrebama, na više mesta na široj prostoriji; minimalni remontni kapaciteti; šira prostorija za manevar i dejstva i takav odnos pomorskih snaga pri kojem se uz vešt manevar mogu održati; mogućnosti za maskiranje brodova od izviđanja avijacije (efikasna tehnička sredstva za maskiranje, prokopi u obali i sl.); postojanje kopnenih snaga na obali i otocima u pozadini neprijatelja i oslonac na njih u pogledu baziranja i snabdevanja i dr.

Patrolni čamci (PČ), obalni minolovci (ML), manji minopolagači (M),

naoružani pomoćni brodovi i plovna sredstva, razni civilni brodovi i plovna sredstva (motorni jedrenjaci, ribarice, barkase, sportski čamci i dr.) mogu dejstvovati u pozadini neprijatelja u manjim plovnim sastavima i pojedinačno, razbacani na većem akvatoriju. Ovi brodovi i plovna sredstva ne mogu se radi male brzine upućivati sa neokupiranog područja na kratkotrajne zadatke na većoj dubini okupiranog akvatorija. Oni mogu biti upotrebljeni za duži ili stalan boravak i dejstvo na okupiranom akvatoriju, pri čemu su za njihovu upotrebu neophodni sledeći uslovi: šira prostorija za dejstvo više grupa tih brodova (radi razvlačenja snaga neprijatelja); odnos snaga na moru, pri kojem se, uz vešt manevar, mogu održati; relativno jako artiljerijsko naoružanje kojim bi donekle kompenzirali svoju malu brzinu (s obzirom da često neće moći izbeći borbu sa neprijateljevim patrolnim snagama, treba da imaju jaku vatru, da bi imali izgleda za opstanak, te po vatrenoj moći treba da su ravnopravni ili da prevazilaze neprijateljeve patrolne jedinice — TČ i MTOP); postojanje kopnenih snaga duž obale i na otocima u pozadini neprijatelja, čvrsta povezanost i sadejstvo sa njima i oslonac na njih u pogledu baziranja, bezbednosti, snabdevanja i dr.

Naoružanje površinskih brodova za njihova dejstva bilo bi prema tipovima brodova, u prvom redu artiljerijsko, zatim torpedno, protivpodmorničko, a takođe i pešadijsko. Razarači, eskortni i patrolni brodovi dejstvovali bi svojim tipskim naoružanjem, pri čemu bi osnovno bilo artiljerijsko. Torpedni čamci i brze topovnjače dejstvovali bi u prvom redu, malokalibarskim automatskim oružjem od 20 do 75 mm i protivavionskim mitraljezima, a TČ i torpedom. Artiljerijsko naoružanje TČ i MTOP mora biti relativno jako, tako da po vatrenoj mogućnosti budu nad-

moćni ili barem ravnopravni u odnosu na brze patrolne jedinice neprijatelja. Ostali manji brodovi i plovna sredstva mogu kao osnovno naoružanje imati automatska oruđa od 20—75 mm, poluautomatska oruđa srednjeg kalibra, protivavionske mitraljeze, a zatim i pešadijsko naoružanje, kao što su minobacači, ručni bacači, mitraljezi i dr.

Postoje mogućnosti za modernizovanje naoružanja malih brodova i značajno povećanje njihove vatrene moći, što bi bilo neophodno za celokupna njihova dejstva, a naročito u pozadini neprijatelja. U tom pogledu prvenstveno dolaze u obzir već postojeći projektili malog dometa, kao što su danas poznati protivtenkovski i drugi.

Manevar površinskih snaga u pozadini neprijatelja morao bi biti veoma bogat oblicima, smion i po pravilu iznenađujući za neprijatelja. Evo nekih opštih taktičkih načela za takav način dejstva i manevar:

— Načelno izbegavanje bitke na moru sa odlučujućim ciljevima i protiv jačih snaga neprijatelja. Umesto toga stalnim, upornim i mnogobrojnim sitnim prepadnim dejstvima, te snage mogu postizati šire operativne ciljeve i zadatke. Samo u povoljnim uslovima one bi preduzimale iznenadne koncentracije i izvodile veće operacije.

— Površinske snage dejstvovala bi u manjim grupama brodova, rasturenim na širim rejonima, koje bi se, po potrebi, mogle objediniti u veće grupe za veća zajednička dejstva.

— Noćna dejstva, kao i dejstva u uslovima loših hidrometeoroloških prilika, bila bi osnovna.

— Postizanje iznenađenja mora biti stalna i normalna težnja. U tom pogledu moraju se iznalaziti mnogobrojne i raznovrsne mere, kao što su: prikriveno kretanje i dejstva u vremenu i na mestu gde neprijatelj ne može blagovremeno intervenisati dovoljno jakim snagama, itd.

— Maksimalno korištenje dobro organizovane službe osmatranja i javljanja na otocima i na obali bilo bi neophodno, kao i stalno izviđanje radi blagovremenog izbegavanja udara nadmoćnih neprijateljevih snaga i iskorištavanja povoljnih uslova za dejstvo.

— Stalna ofanzivnost, aktivnost i žilav manevar, kojima bi se protivnik prisilio da razvlači svoje snage i postepeno gubi operativno-taktičku inicijativu na okupiranom području.

Ova opšta načela odnose se prvenstveno na površinske snage, ali se, takođe, mogu primeniti i na sve ostale snage i dejstva u pozadini neprijatelja.

Podmornice (P), u skladu sa svojim taktičko-tehničkim osobinama, mogu se upotrebiti za dejstva na bilo kom akvatoriju, koji omogućava njihovo kretanje, pa i u pozadini neprijatelja na dužobalnom i otočnom morskom pojasu. Za dejstva u obalnom moru dolaze u obzir prvenstveno male i džepne podmornice (podmornice mališani). Za srednje i male podmornice teško bi bilo obezbediti trajno baziranje na okupiranom području, zbog većih i komplikovanih materijalno-tehničkih zahteva odmora posade i dr. Međutim, radijus dejstava ipak omogućava tim podmornicama zadržavanje u pozadini neprijatelja, naročito uz oslonac na pomorske snage i tačke na kopnu i otocima u pozadini neprijatelja, koje bi obezbedile pomorske i kopnene snage koje tu stalno borave.

Džepne podmornice zbog malog radijusa mogu biti upućene na okupirani akvatorij sa određenim zadacima. S obzirom na manje materijalno-tehničke potrebe, lakše maskiranje i sakrivanje, njima se tamo uz izvesne uslove može obezbediti duže ili stalno baziranje.

Podmornička dejstva u pozadini neprijatelja mogu biti: napadi na neprijateljev pomorski saobraćaj na svim pomorskim komunikacijama, na transportne brodove u vožnji, a takođe i na

sidrištima i u bazama, napadi na ratne brodove na moru i na sidrištima, prevoženje i prihvat pomorskih diverzanata, izviđanje neprijateljevih pomorskih i ostalih snaga i dr. Izvršavaju ih svi tipovi podmornica prema taktičko-tehničkim osobinama i mogućnostima, i to pretežno samostalno i u posrednom sadejstvu s ostalim pomorskim snagama.

Podmornice dejstvuju bilo slobodnim lovom u određenim rejonima i vremenu, bilo upućivanjem na kratkotrajne konkretne zadatke.

Pomorsko-diverzantske jedinice mogu u svim uslovima biti upotrebljene za dejstva u pozadini neprijatelja, što je njihova osnovna namena. One se mogu ubacivati sa neokupiranog na okupirano područje, na određene zadatke, na kraći ili duži boravak i povratak sa okupiranog akvatorija na odmor i znavljanje borbenih i drugih potreba. Može im se relativno lako obezbediti i stalan boravak na okupiranom području, pri čemu je neophodno omogućiti znavljanje borbenih potreba i lične opreme, dok u pogledu drugih potreba, kao i bezbednosti i mogućnosti održavanja na okupiranoj teritoriji, ne bi bilo većih problema.

Borbena sredstva tih jedinica mogu biti veoma različita, od običnog eksploziva, bombi i pešadijskog oružja, do najmodernijih i komplikovanih diverzantskih sredstava, što će zavisiti od tehničkih rešenja, tehničke pripreme i obučenosti u vreme mira, snahdevenosti i mogućnosti proizvodnje, nabavke i dotura. Pomenućemo samo neka: eksplozivni čamci, jahaća torpeda, podvodni diverzanti (ljudi-žabe) sa različitim sredstvima (priključne mine, eksploziv itd.). Postoji mogućnost da se diverzantske jedinice naoružaju i projektilima malog dometa, kakvi danas postoje, kao što su, na primer, protivoklopni ručni i dr.

Masovno razvijena, dobro organizovana i izvođena snagama i sredstvima solidnog kvaliteta, pomorsko-diverzantska dejstva mogu dati značajne rezultate, pa i veće i značajnije nego sva ostala dejstva u neprijateljjevoj pozadini. Zbog toga razvijanje diverzantskih snaga, njihova svestrana i visoka stručna obuka, i neprekidno razvijanje i usavršavanje kvaliteta diverzantskih sredstava predstavljaju danas jedan od važnih zadataka u svim mornaricama. Naročito je to značajno za male zemlje, čije su mogućnosti za stvaranje modernih, većih pomorskih snaga skromne. Radi toga, u nekim zemljama, ratne mornarice razvijaju i pomažu masovan podvodni sport među omladinom da bi je tako pripremile za široku obuku u podvodnoj diverziji.

Pomorsko-diverzantska dejstva mogu se primenjivati u uslovima i područjima u kojima ne mogu dejstvovati površinske i ostale snage. Zato na tim dejstvima u određenoj situaciji i fazi borbe u pozadini neprijatelja na moru, može da bude i težište.

Načini dejstva i mogućnosti pomorske diverzije su veoma široki. Između ostalog, mogu se primeniti: napadi na pomorski saobraćaj, na transportne brodove na sidrištima i u lukama, zatim na pomorske saobraćajne kapacitete i postrojenja, na neprijateljske ratne brodove i plovna sredstva, kao i na najrazličitije objekte na obali itd.

Svoje mnogobrojne i raznovrsne zadatke pomorsko-diverzantske jedinice mogu izvršavati samostalno, zatim uz sadejstvo površinskih snaga ili podmornica, kopnenih snaga, kao i uz pomoć i podršku stanovništva. Njihov manevar može biti veoma raznovrstan, a mogućnosti za postizanje iznenađenja i što boljih rezultata praktično su neiscrpane.

Mine svih vrsta i tipova nalaze široku primenu u pozadini neprijatelja. Mogu ih polagati borbeni i pomoćni

površinski brodovi, podmornice, diverzanti i stanovništvo. Upotreba zavisi samo od mogućnosti nabavke i proizvodnje, uskladištavanja, tehničkog održavanja, prikrivanja i doturanja na mesta upotrebe na okupiranom akvatoriju.

Pored tih čisto pomorskih snaga i sredstava, za dejstvo u pozadini neprijatelja na moru mogu se upotrebiti i druge snage i sredstva. Kopnene jedinice takođe mogu dejstvovati na moru u pozadini neprijatelja. U obzir dolaze, na primer: zajednička dejstva kopnenih jedinica (u ulozi mornaričke pešadije) sa pomorskim snagama protiv neprijateljevih plovnih objekata u bazama, lučkih i drugih pomorskih postrojenja i vatreni napadi sa obale na neprijateljeva plovna sredstva, bazirana ili u vožnji blizu obale, kao i na njegovu lučka i druga pomorska postrojenja, prvenstveno artiljerijskom i minobacačkom vatrom pešadijskih jedinica i jedinica zemaljske artiljerije u ulozi pokretnih obalskih baterija i sl.

O PROBLEMIMA BAZIRANJA I MATERIJALNO-TEHNIČKOG ZBRINJAVANJA

Problemi koje treba rešavati u odnosu na baziranje pomorskih snaga saстоje se u postizanju određenog stepena bezbednosti kad one ne dejstvuju i u mogućnosti zanaavljanja materijalnih, tehničkih i drugih sredstava.

Uslove relativne sigurnosti i mogućnosti popune materijalnih potreba za pomorske snage valja obezbediti delom na okupiranom, a delom na neokupiranom području otoka i obale. Deo snaga bazirao bi na neokupiranom, a drugi deo na okupiranom području, pod odgovarajućim uslovima koji bi zavisiли od situacije na pomorskom vojištu.

Za baziranje na okupiranom području neophodno je težiti sledećim merama: rejone baziranja birati na zabacnim prostorijama, van važnijih plov-

nih puteva i komunikacija, koristeći geografske i druge povoljne uslove; svakoj jedinici obezbediti i predvideti dva ili više rejonu baziranja, kako bi mogla manevrom izbegavati neprijateljeve udare; rejonu baziranja osloniti na kopnene snage u pozadini neprijatelja na obali i otocima, čime bi se pomorske snage obezbedile od napada s kopna, a ostvarile sadejstvo u borbi i saradnju u snabdevanju; organizacijom baziranja obezbediti rastresitost snaga, kao i njihovu spremnost da se prema svojim mogućnostima suprotstave iznenadnim napadima s mora ili iz vazduha; radi bezbednosti, na čitavom okupiranom području neprekidno koristiti službu osmatranja i javljanja o pojavi neprijatelja na moru, kopnu i u vazduhu. Osim tih, određeni stepen sigurnosti pri baziranju postiže se i nizom drugih mera. Osnovno je, ipak: stalna pokretljivost snaga, njihova maksimalna aktivnost i ofanzivnost i minimalno zadržavanje i mirovanje u rejonima baziranja.

U vezi sa baziranjem snaga u pozadini neprijatelja najvažniji materijalni problemi su snabdevanje borbenim potrebama, remont i tehničko održavanje, a zatim intendantsko, sanitetsko i dr. zbrinjavanje. Ti problemi mogu se rešavati delom na okupiranom, a delom na neokupiranom području.

Na okupiranom području neophodno bi bilo razviti sistem prikriivanja, zanaavljanja i raspodele materijala. Tajna skladišta raspoređuju se rastresito i potpuno maskiraju, a najbolje je da se materijal uskladišti po vrstama i kompletima za određene jedinice, u manjim količinama, kako bi se u slučaju otkrivanja ili uništenja izbegli veći gubici. U odgovarajućoj situaciji mogu se skladišta obezbeđivati pomorskim i kopnenim snagama na oslobođenim rejonima u pozadini neprijatelja. Način čuvanja i prikriivanja može biti raznovrstan, kao, na primer: stalna

skrivena skladišta na obali i otocima, deljenje materijala stanovništvu da ga ono čuva, ali tako da se obezbedi mogućnost brzog prikupljanja, kad to bude potrebno, zatim prebacivanje materijala sa ugroženih u sigurnije rejone, njegovo čuvanje na brodovima i plovnim sredstvima pomoćne namene, koji se mogu sklánjati i menjati mesta boravka, potapanje na morsko dno u odgovarajućim, metalnim, plastičnim i sl. kesonima i tankovima, itd. Svakako da to zavisi i od vrste materijala, mogućnosti manipulisanja njime, raspoloživih i potrebnih količina i drugih uslova. Raspodela bi trebalo da omogući zbrinjavanje pomorskih snaga na više mesta i rejona, kao i da odgovara njihovom načinu dejstva i manevru. U pogledu zanaavljanja, koje je uslovljeno razvojem intenziteta dejstava, dolazi u obzir kako doturanje sa neokupiranog područja iz zaliha ili iz tekuće proizvodnje i nabavke, tako i iz proizvodnje na okupiranom području koja bi se mogla organizovati na oslobođenim rejonima.

Problem je u celini izvanredno komplikovan i težak, jer su u pitanju raznovrsni, često kabasti i tehnički osetljivi materijali, kao što su, na primer, municija za artiljerijska oruđa i pešadijsko naoružanje brodova, rezervni delovi za oruđa, eksplozivi i razna sredstva pomorske diverzije, oprema i rezervni delovi za diverzantske jedinice, torpeda i delovi za opremanje torpeda i torpednih aparata, goriva i maziva za mašinske komplekse brodova, rezervni delovi za brodske mašine i uređaje, materijali za opremu brodova, itd. Posebnu teškoću predstavljaju snabdevanje vodom za napajanje brodova i potrebe ljudstva i drugi problemi intendantskog i sanitetskog zbrinjavanja.

Remont brodova, brodske opreme, oruđa i oružja, može se rešavati prvenstveno na neokupiranom, a delimično i na okupiranom području. U tu svrhu

može se predvideti rasturanje određениh brodograđevnih, radioničkih i drugih kapaciteta za potrebe remonta. Tim putem moguće je u određenoj situaciji i na okupiranim područjima obale i otoka stvoriti izvesne remonte i radioničke kapacitete. Oni moraju biti prikriveni i rastresito raspoređeni u rejonima baziranja pomorskih snaga, a mogu odigrati manje-više važnu ulogu u opštem razvoju dejstava u pozadini neprijatelja.

U razmatranju i rešavanju problema baziranja pomorskih snaga u pozadini neprijatelja posebno se ističe sposobnost i umešnost da se stvore i iskoriste sve, pa i najmanje mogućnosti. Neprocenjiva je uloga koju u tom pogledu može da odigra stanovništvo na okupiranim delovima obale i otocima.

O ORGANIZOVANJU SNAGA I KOMANDOVANJU

Pomorska dejstva u pozadini neprijatelja zahtevaju punu organizovanost, neprekidno usmeravanje i objedinjavanje, s jedne, i punu slobodu i razvijenu samoinicijativu ne samo viših, nego i najnižih komandi i starešina, s druge strane. Ova dva oprečna zahteva moraju biti što potpunije zadovoljena u organizovanju snaga i sistemu komandovanja. Više komande mogu rukovoditi, usmeravati i objedinjavati snage i njihova dejstva na širem planu, odnosno na širem području, ostavljajući nižim komandama i najnižim starešinama široke mogućnosti za samoinicijativu u odlučivanju, izvršavanju i načinu postupanja. Da bi se više komande mogle ovako postaviti, neophodno je da na širem pripadajućem području u pozadini neprijatelja ostvaruju svu vojnu vlast, da sve snage imaju pod svojom komandom (direktno ili indirektno), što znači, da organizacijom treba ostvariti integraciju svih pomorskih i kopnenih snaga i materijalno-tehničkih rezervi. Isto tako, i ni-

že komande, da bi mogle ispoljiti i razvijati inicijativu, treba da imaju mogućnosti za to, te je i na nižem nivou neophodna organizacijska integracija različitih pomorskih, a u određenim uslovima i pomorskih i kopnenih snaga.

Integracija pomorskih i kopnenih snaga bila bi, dakle, neophodna, i to pre svega na nivou viših komandi koje bi na određenim širim područjima imale zadatak da objedinjavaju sva dejstva u pozadini neprijatelja. U njihovom sastavu našle bi se na taj način različite pomorske borbene plovne jedinice, pomorske pomoćne plovne jedinice, jedinice mornaričke pešadije i kopnene snage. Te komande bi, takođe, morale biti odgovorne za celokupnu organizaciju materijalno-tehničkog zbrinjavanja i snabdevanja svih pripadajućih i drugih snaga koje bi se našle na njihovom području. Samo komanda koja bi na pripadajućem području obale, otoka i akvatorija bila po svojim funkcijama operativna, teritorijalna i snabdevačka, imala bi us'ova da ostvari neophodno objedinjavanje svih dejstava i ujedinjavanje svih napora u borbi protiv neprijatelja, za opstanak svojih snaga na okupiranim područjima, za razvijanje rata u pozadini i izvršenje određenih operativnih ciljeva i zadataka.

Takva, neophodna integracija snaga možda ne bi bila dovoljna pri većem razmahu dejstava u pozadini, te bi se, eventualno, ukazale potrebe i mogućnosti za njihovom integracijom i na nižem nivou. Tada bi se moglo pribeci stvaranju i nižih komandi koje bi u svom sastavu integrirale odgovarajuće pomorske i kopnene snage i koje bi na taj način mogle direktnije i neposrednije organizovati sadejstvo raznorodnih jedinica u borbi.

Što se tiče organizacije pomorskih snaga, njihova raznovrsnost nametnula bi potrebu stvaranja kako jednorodnih, tako i raznorodnih jedinica. Pored po-

stojanja grupa i odreda istorodnih brodova i plovnih i drugih jedinica, bilo bi potrebno stvarati i raznorodne jedinice u koje bi bili uključeni grupe i odredi raznih brodova, pomorsko-diverzantske jedinice različite jačine, a eventualno i razne pomoćne, snabdevačke i druge jedinice.

Celokupna organizacija snaga morala bi biti elastična, tako da se može menjati, usavršavati i prilagođavati sve novijim situacijama, mogućnostima i potrebama. Zbog toga je nemoguće unapred odrediti neku stalnu, nepromenljivu organizaciju snaga. Moguće je odrediti samo početnu organizaciju koja bi odgovarala najverovatnijim situacijama i mogućnostima i koja bi zadovoljavala navedene i druge osnovne principe i zahteve koji proizilaze iz opštih karakteristika tih dejstava.

UMESTO ZAKLJUČKA

Dejstva pomorskih snaga u pozadini neprijatelja (kao i dejstva kopnenih snaga na okupiranom obalnom pojasu i otocima, koja su nerazdvojna od njih) mogu u određenoj ratnoj situaciji, u odgovarajućim uslovima, biti značajan faktor rata na moru i otpora snagama eventualne agresije. Ukoliko ima osnova da se može računati s tim dejstvima i kad se ona predviđaju kao mogućna i potrebna, neophodno je, u toku mirnodopske izgradnje ratne mornarice i obalnih i otočnih kopnenih snaga, vršiti i odgovarajuće pripreme za njihovo organizovanje i razvoj u slučaju rata.

No, pre prelaza na konkretne mere treba, pre svega, načelno raščistiti sva kompleksna pitanja o potrebi, mogućnostima, uslovima i organizaciji tih dejstava pa tek na osnovu donetih stavova pristupiti sistematskom sprovođenju organizacijskih i materijalnih priprema.

Iz toga bi proizašlo, da je potrebno odrediti približan početni sastav i prvobitnu organizaciju pomorskih i kopne-

nih snaga, koja će omogućiti što širi razmah svih oblika tih dejstava. Takođe, treba predvideti postupke pri prelazu i pristupanju ovoj organizaciji u momentu eventualnog okupiranja dela obale i otočnih područja.

U mirnodopskoj izgradnji pomorskih snaga i borbenih sredstava ratne mornarice neophodno je razvijati snage i sredstva za dejstva u pozadini neprijatelja. U tu svrhu trebalo bi sistematski rešavati mnogobrojne tehničke probleme preko mornaričko-tehničke istraživačke delatnosti.

Važno je takođe rešavati pitanja iz domena baziranja pomorskih snaga u pozadini neprijatelja i njihovog snabdevanja borbenim i drugim potrebama na okupiranim područjima.

Još u toku mira sve mornarice normalno razvijaju službu osmatranja, obaveštavanja, javljanja i veze na svojoj obali i otocima. Potrebno je predvideti funkcionisanje te službe na eventualno okupiranim područjima i rešiti pitanje njenog organizovanja, tehničkih sredstava veze i funkcionisanja pod svim uslovima okupacije.

Značajne su i političke i nastavne pripreme koje bi se sprovodile kako obukom i vaspitanjem pripadnika ratne mornarice, tako i razvijanjem borbenih tradicija na širem planu, pomaganjem i razvijanjem društvenih delatnosti i organizacija koje mogu doprineti odbrani nacionalne obale i mora, predvojničke obuke, sportskog vaspitanja omladine itd.

